د پخوانیو جوماتونو

توپیر د نن سره

لیکوال: ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

پیخلیک: سلواغه ۱۴۰۴ لـــیږدی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

سُورَةُ الفَاتِحَةِ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ١

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢ ٱلرَّحۡمَٰنِ

ٱلرَّحِيمِ ٣ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ٤

إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ٥

ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ٦ صِرَٰطَ

ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ

عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکي پوهه:

سرلیک: د پخوانیو جوماتونو توپیر د نن سره
لیکوال: ډاکټر مهندس حشمت الله ,, اتمر ،،
اېډېټور:
د پخښتی ډیزان: ډاکتر مهندس حشمت الله ,, اتمر ،،
خپرندوی:
چاپشمېر: ۵۰
چاپ نېټه: میاشت – سلواغه / کال ۱۴۰۴
واټس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷٦۹۹۸
برېښنالیک: atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

لړلیک

سرلیک **چوپړی**

پخښتې	۱
بسم الله الرحمن الرحیم	۲
د حمد سوره	۳
لیکي پوهه:	٤
لړلیک	٥
تراڼ (پیل، شروع، برید)	۷
د یادښتونو له پاره:	۹
پیلیزه:	۱۰
عام ټکي په جوماتونو کې:	۱۰
پخواني جوماتونه	۱٥
قباء جومات:	۱٥
د جومات جوړول:	۱٥
د قباء جومات فضیلت:	۱۸
نبوي جومات:	۱۹
د نبوی جومات پیخلیک (پیښلیک):	۲۰
د جومات د لومړی ودانی جوړول:	۲۰
د نړۍ جوماتونو ته لنډه کتنه او انځورونه	۲۹
د افغانستان پخواني جوماتونه	۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان پخواني جوماتونه او د هغه په انګړونو کې د ونو او بوټو کارونه ۱۰۳

د افغا نستان نوي جوماتونه ۱۰٤

اړينه فتوا لمړی چوپړې ۱۱٥

اړینه فتوا دوېیمه چوپړې ۱۱٦

د ونو، بوټو او ګلانو کرنې ګټې او زيانونه، په جوماتونو کې.............. ۱۱۷

سرچينه: ۱۲۱

د چاپ شويو کتابونو لیست.. ۱۲۲

د کار لاندې کتابونو لېست ۱۲٦

د امکان او وخت په صورت کې.. ۱۲۷

د پخښتی ځټ ۱۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

تراړ (پيل، شروع، بريد)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ إجْلَالًا لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خُضُوعاً لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍوَآلِهِ .

بې پايه ستاينه او بې حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چې د وجود مانۍ او کاينات يې د انساني وجود د تکامل او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي ذات او عبادت د حقيقت له پېژندلو پرته جوړ کړل.

هغه د ذات پوهه، عالي، لوړ او ښکلي نومونه دي، او کائناتو د پيداښت يوه حتمي لامل دی.

عظمت، د ټولې نړۍ موجوديت، د ناڅاپه څخه راوتل، حق د رسيدو جوهر په يوه والي کې د اعتراف، تباهۍ او بې وسۍ يوه له لوړو وسيلو څخه دی.

ګرانو لوستونکو!

دا ځل مې و غوښتل د پخوانيو جوماتونو توپير د نن سره، خپلو کتابونو مينوالو او لوستونکو سره ګډ (شريکه) کړم.

زما د کتابونو مينه وال يوازې معماران او انجينران نه دي، او نه بايد اوسي، نوڅکه غواړم ورځ په ورځ د خپلو ليکونو کې توپير راوړم چې د هرې ځانګې مينه وال په کې ډېر شي، دا کار به ما ډېته اړ کړي چې ليکنې مې توپير و لري او هم به مې مينه وال ډېر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

پاکه ربه!

زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وینو او نه يې پېژنو.

زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په وجود کې د غرور نخښنه پاتې نه شي او د اسلام د دين له سپېڅلو بنده ګانو څخه مو و بولې.

- **د مفتی صیب ضیاالرحمن فاروقي الحنفي نه، نړی مننه چې زما سره يې ستونزو د حل له پاره خپلې اړوندې او ګټورې فتوا ګانې، د دقيقو معلوماتو او سرچينو سره ګډ (شريکه) کړې دي. د الله (ج) نه هغه ته؛ اوږد ژوند، بريا او روغتيا غوړام.**

- د نظر تيولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر درنښت هېله کيږي چې، خپلې غوښتنې او وړانديزونه، د دې کتاب د بيا کتنې له پاره، زما سره ګډ (شريکه) کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

په در نښت

ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د یادښتونو له پاره:

۱- ....

۲- ....

۳- ....

۴- ....

۵- ....

۶- ....

۷- ....

۸- ....

۹- ....

۱۰- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیلیزه:

جومات د خدای د عبادت او لمانځه ځای دی، چې کېدای شي یوه ترلې ودانۍ یا ځمکه وي، پرته له چت او دیوالونو، قباء جومات لومړنی جومات دی چې د اسلام دین په پیل کې جوړ شوی دی.

د نړۍ په بېلا بېلو سیمو کې جوماتونه د معمارۍ له پلوه یوه بل ته ډېر ورته دي، خو په هرې سیمې کې د هغې سیمې معماري او هنري ځانګړنې منل شوي او له نورو جوماتونو سره یې توپیر موندلی دی .

په دې توګه د هر هېواد د جوماتونو معماري د هغه هېواد د اصلي معمارۍ د ځانګړنو څرګندونه ده.

په بېلا بېلو هېوادونو او سیمو کې جوماتونه د معمارۍ له توپیرونو سره، سره ټول لاندې ودانۍ، برخې او اثار لري.

عام ټکي په جوماتونو کې:

۱. لویه دروازه (د انګړ دروازه):

اصلي ننوتل د هرې ودانۍ مخې ته د ننوتلو ما نا (معنی) لري، یا هره دروازه چې ډېری خلک جومات او عامه ودانۍ ته د لاسرسي له پاره کاروي.

۲. انګړ:

انګړ(حوېلۍ، غولی) یوه احاطه شوې سیمه ده چې ډېری وختونه د ودانۍ له خوا محاصره او اسمان ته خلاصه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

۳. جومات ودانۍ:

د انګلیسي کلمه "مسجد" د مسلمانانو د عبادت کور دی. د جومات (ماجت، مسجد) کلمه د عربي اصطلاح څخه رامنځ ته شوې چې مانا (معنی) یې د سجدې ځای دی. د لمانځه په وخت (جریان) کې، مسلمانان په لنډه توګه د خدای رضا ته د تسلیمۍ (لفظي، اسلام) د نښې په توګه خپل تندی په ځمکه کې اچوي (ږدي) او لمس کوي.

۴. ګونبد (ګنبد):

ډیری جوماتونه یوه یا څو ګنبدونه هم لري، چې په عربي کې قوبا (قبا) نومیږي.

په داسې حال کې چې د محراب په څېر د رواج اړتیا نه ده، یوه ګنبد په جومات کې اهمیت لري - د جنت مانۍ د سمبولیک استازیتوب په توګه.

۵. ګلدسته:

د ایراني جوماتونو په عنعنوي معمارۍ کې غالۍ + د غالۍ جوړولو امر یوه لوړ او د برج په څېر جوړښت چې د جومات له ګنبد سره یا پرته له تشي (خلا) سره تړلې وي یا هم ورته نږدې جوړ شوی وي.

ګلان یو اوږد سرکلر او سلنډر(ګردی) حجم لري چې د ودانۍ له ټولو برخو څخه لوړ دی.

دوی د نښې رول (نقش) لوبوي او ممکن هغه ځای وي چې د لمونځ له پاره اذان وکړي او بېلا بېل، ډولونه ولري.

د دوی مهم ټکي د دوی پای دی، چې تل په یوه ډول وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

۶. احاطه (چاردېواري)

په انګلیسي کې د محاصرې مانا (معنی) د یوه څه په شاوخوا کې دیوال یا موانع وي.

۷. محراب:

محراب (عربي: محراب) د لمانځه ځای دی چې معمولاً په جوماتونو کې د قبلې لور د ښودلو له پاره جوړېږي او امام جمعه (د لمانځه امام) د هغې مخې ته ودرېږي. محراب په خپل اوسنۍ څېره (شکل) کې د اسلامي دورې په لومړیو کې شتون نه درلود. دا د لومړیو ډېرو یا ښو له پاره ځای دی چې د قبلې لوري ته اشاره کوي.

۸. منبر:

منبر په جومات کې منبر دی چېرې چې امام (د لمانځه مشر) د خطبې ورکولو له پاره ولاړ یا ناست وي (خطبة، خطبه)، دا په نورو ورته شرایطو کې هم کارول کېږي.

۹. تاقچې (یا طاقچې):

یوه ځای، کار، حیثیت، یا فعالیت چې د هغه له پاره یوه څوک (کس، شخص) یا شی غوره وي (ټاکي).

- د استوګنې ځای چې د ژوندی موجوداتو یا ډولونو د شتون له پاره اړین عوامل چمتو کوي.

۱۰. اعتکاف خونه (چله خانه):

هغه خونه یا کور چې صوفیان او حاجیان په کې روژې نیسي او عبادت کوي، شامل دی. په هغه ځای کې چې دوی د روژې په میاشت کې پاتې کېږي او د ځان په سې، دروازه تړي (نظم الاطبا).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

۱۱. د جومات ليکنه (کتيبه):

د جومات ليکنه د تيږو سليب، ټايل يا بله سطحه ده چې معمولا د تاريخي پيښې نقشه يا ليکل کيږي. د جومات خطاطه معمولا هغه ليکنې ته اشاره کوي چې په تيږو باندې، د جومات د ننوتلو په څنډه يا د محراب په کونجونو کې د ټايلونو په شکل ليکل شوي وي.

۱۲. ستنې:

کالم (په انګليسي کې: column) د عمودي کواره (قواره، شکل) د جوړښت غړی دی چې معمولا د پورتنيو جوړښتونو بار(وزن) ښکته جوړښتونو ته د لېږ له پاره رامنځ ته کيږي. د ورته هدف سره انجينري جوړښتونو کې آرشيفونه او مخونه شامل دي. البته، کالم ممکن د هيڅ جوړښت وزن ونه لري او يوازې د ښکلا له پاره هم کارول کيږي.

۱۳. د ستنو سر:

د کالم سر (په انګرېزي: Capital) د کالم د سر په جوړښت کې، عمومي چلند د کالم د لوړې برخې (د کالم په څير يا د کالم په څير او مستطيل) پورې اړه لري، د کالم دا برخه ده.

د هغې د اصلي تکميل يوه برخه، کوم چې د کالم بدن دی او په ځمکه کې ډوب شوی يا ودانۍ جوړه شوې، د پورتنۍ برخې ملاتړ کوي، کوم چې د کالم په سر کې تخته ده.

په وروستۍ برخه کې د کالم د هر اړخ ډيزاين ته اړتيا ده چې په خپله د کالم سر ملاتړ وکړي، د کالم سر کېدای شي محدب وي، لکه د ورته معمارۍ په څير چې په ډوريک سټايل کې شتون لري، يا کيدای شي مقعر وي.

د بدل شوي کالم د سر شکل، لکه د کورنتين سټايل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

۱۴. روښنايي (رڼايي):

د چت روښنايي (اسکای لائټ يا وينټيليټر) يوه بهرنۍ ځای دی، د لويو ودانيو دننه چې کېدای شي تياره وي يا د هوا بدلوالی (تبادله ،کنډيشن) نه لري، او د هوا بدلولو (تبادلې) او د ځای د رڼا کولو له پاره کارول کېږي.

شيشه (ښيښه) معمولا په آسماني څراغونو کې کارول کېږي، ترڅو په ودانۍ کې د رڼا انعکاس ډېر(زيات) کړي.

۱۵. کړکۍ:

کړکۍ د ودانيو پرانستل دي چې رڼا ته لارښوونه (اجازه) کوي او په کور کې د هوا جريان رامنځ ته کوي. د کور يا کار ځای دننه د هوا تبادله (جريان) او طبيعي هوا رامنځ ته کولو له پاره، غوره لاره دا ده چې، دروازې او کړکۍ په پام کې ونيول شي.

۱۶. دروازه يا ور:

ديوال کې خلاص ځای ته د ننوتلو په موخو دروازه بلل کېږي ، په ځانګړې توګه په لوی ښار، کلي، کاروانسرای، کلا او باغ کې، دا د "دروازې" په نوم پيژندل کېږي.

۱۷. منار يا مناري:

منار يا منارې، يوه ډول برج (ټاور) دی او اوس د اسلامي معمارۍ يوه برخه ده چې ډېری (زياتره) په جوماتونو کې کارول کېږي. له اسلام څخه مخکې، د زردشتيانو سپيڅلی اور په منارونو کې روښانه شوی و، چې د کاروانونو لاره يې په سروزرو(طلايي) شعله (شغله) ښنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

پخواني جوماتونه

قباء جومات:

قباء جومات په اسلامي نړۍ کې لومړنی جومات دی چې د مدینې ښار نه بهر شتون لري. د دې جومات د بنسټ ډبره د حضرت محمد (ص) له لوري د مکې څخه مدینې ته له هجرت وروسته، کېښودل شوه، همدا راز قباء د مدینې منورې ته څېرمه د یوه کلي نوم هم و.

د قبا جومات ځای (موقعیت):

د قبایلو جومات د قباء په کلي کې دی چې له مدینې څخه دوې کیلومتره لرې دی. پخوا به له مکې مکرمې څخه مدینې منورې ته تلونکي کسان به له دې کلي تېرېدل، خو اوس مهال د مکې - مدینې د لویې لارې د جوړېدو له امله، له دې کلي څخه لرې تېرېږي.

په پخوا پیر(زمانو) کې د بني عمرو بن عوف قبیلې د انصارو اوسېدونکي الته، اوسېدل.

د دې کلي نوم د یوې څاه له نوم څخه اخیستل شوی چې الته یې شتون درلود، قبة کلی یوه له هغو سیمو څخه و چې د مدینې په شاوخوا کې ښه هوا او اقلیم درلود او ډیرې د خرما شنې ونې، باغونه او د خوړو اوبو څاګانې یې هم درلودې.

د جومات جوړول:

قباء له مکې څخه مدینې ته پر لاره پروت دی او مدینې ته د رسول الله صلی الله علیه وسلم د هجرت لومړی هرکلي وو. رسول الله صلی الله علیه وسلم څو ورځې په قباء کې پاتې شو تر دې چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

هغه کورنۍ چې د علي بن ابي طالب سره وه، ورسره یوځای شوه، او په همدې ځو ورځو کې چې دوی په قبا کې وو، د قبایلي جومات په جوړولو یې پیل وکړ.

دغه جومات د هجرت په لومړي کال د عمار یاسر په وړاندیز او یا د سیمې د اوسېدونکو په غوښتنه جوړ شو. د اسلام پیغمبر (ص) د خپل اوښ د لارې پر بنسټ د جومات ساحه او د قبلې کرښه یې ټاکلې ده.

د جومات په شاوخوا کې یې د هارا (آتش فشاني) تیږو، دېوال جوړ کړ او چت یې په دریو قطارونو کې کېښود.

روایت دی چې د اسلام پیغمبر په خپله خښتې وړې او ایښودلې، د دغه جومات د جوړولو په وخت کې چې عمار یاسر تر ټولو زیاتې خښتې وړې، د صفین په جګړه کې و وژل شو.

بیا رغول:

دا جومات ځو ځله بیا رغول شوی یا ترمیم شوی دی، په قبایلي جومات کې لومړی بدلون د هغې په بسملګاه (قربانګاه) کې بدلون و. کله چې د مسلمانانو قبله له بیت المقدس څخه په مسجد الحرام بدله شوه نو د اسلام پیغمبر صلی الله علیه وسلم قباء ته راغی او د خپلو اصحابو په مرسته یې د کعبې په لور د مسجد قبله کېښوده.

وروسته بیا د حضرت عثمان (رض) په وخت کې بیا ورغول شو، د عمر بن عبدالعزیز په زمانه کې د هجري لمریز کال د لومړۍ لسیزې په پای کې یې د جومات اصلي ودانۍ ویجاړه کړه، بیا یې ودانه کړه او په هغې کې یې د پاسه ډبرې ور زیاتې کړې.

دا هم په ۵۵۵ قمري کال کې د جمال الدین ابو منصور اصفهاني له خوا بیا رغول شوی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په ۲۰۰۸ کې قمري مجدد د پاچا فیصل له خوا بیا ورغول شو او ختیځې دروازې یې جوړې شوې. دا په ۱٤۰٦ کې د نوي معمارۍ سره بیا رغول شوی او اوس په مدینه کې یوه له خورا ښکلي جوماتونو څخه دی.

څلور منارونه چې لوړوالی یې ۴۷ متره وو، شپږ لوی گنبدونه جوړ شول چې قطر یې ۱۲متره دي او په پای کې مساحت یې ۵۰۳۵ مترو مربع ته لوړ شو.

د قباء جومات انځور، وروسته له بیا رغوني نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قباء جومات انځور وروسته له بيا رغونې نه

د قباء جومات فضيلت:

قباء جومات، لومړنی جومات دی چې د پيغمبر صلی الله عليه وسلم له خوا جوړ شوی او د توبې د ۱۰۸ آيت د احاديثو له مخې دا د قباء جومات ته اشاره کوي او په ډاګه کوي چې دا جومات د تقوا پر بنسټ جوړ شوی دی، نو په همدې نوم هم مشهور شو.

د التقوا جومات د ضرار جومات برعکس چې د نفاق پر بنسټ جوړ شوی او پيغمبر صلی الله عليه وسلم يې د ويجاړولو امر کړی دی.

له پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه په يوه روايت کې راغلي دي چې:

ځوک په کور کې اودس وکړي او په مسجد قباء کې دوې رکعته لمونځ وکړي، د يوې عمرې ثواب لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

مدینې ته له هجرت وروسته به د اسلام پیغمبر په اونۍ کې یوه ځل د شنبې یا دوشنبې په ورځ مسجد قباء ته، ته او د مسجد نبوي او قبایلي جومات تر منځ به یې په لاره تګ او التهٔ(هلته) به یې لمونځ کاوه.
له ابن الشعب څخه په یوه بل روایت کې راغلي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې؛ په مسجد قباء کې دوې رکعته لمونځ کول بیا بیت المقدس ته د تللو څخه غوره دي.
همدارنګه په بل روایت کې چې ابن کثیر او ذهبي روایت کړی دی چې: په مسجد قباء کې دوې رکعته لمونځ کول د یوې عمره حج سره برابر دی.

نبوي جومات:

نبوي جومات یا د رسول الله صلی الله علیه وسلم جومات د مسلمانانو له دریو مهمو جوماتونو څخه یوه دی، نور دوې جوماتونه په ترتیب سره مسجد الحرام او مسجد الاقصی بلل کیږي.
د مسلمانانو له نظره په دغه ځای کې د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم قبر هم دی او د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم زیارت یا د پیغمبر زیارت هم بلل کیږي.

نبوي جومات د مسلمانانو له پاره یوه له مهمو زیارتونو څخه دی، د نبوي جومات په مدینه کې یوه تاریخي جومات دی چې د مدینې ښار په ختیځې سیمې کې، جوړ شوی دی.
د اسلامي منابعو له مخې، دا جومات د هجرت په لومړي کال او مدینې ته د هغه د راتګ په لومړیو ورځو کې د مهاجرینو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

انصارو په ملګرتیا جوړ شو او د حضرت محمد (ص) قبر چې د هغه په کور کې پروت و، الته کېښودل شو.(د جومات له پراختیا وروسته).

د نبوی جومات پیخلیک (پېښلیک):

د روایاتو له مخې قبایلو د جومات له جوړېدو وروسته حضرت محمد (ص) او د مکې مهاجرين مدينې ته ولاړل، په داسې حال کې چې د انصارو او مدینې له خوا یې هرکلی وشو.

د یثرب او شاوخوا سیمو ټولو مسلمانو قبایلو د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د هرکلي په ترڅ کې له هغه څخه وغوښتل چې د هغوی کورونوکې میشت شي، خو حضرت محمد (ص) د خپلو طریقو او دودونو د منني په څرګندولو سره، د اوسېدو انتخاب، خدای ته پرېښود.

ستور(اوښ) یې د ابو ایوب انصاری کور ته نږدې کېناست او حضرت محمد (ص) الته ځای پر ځای او د لاندې منځپانګې سره یې دعا وکړه:

"رَبِّي عَنْزَلَ مِنْزَلَهُ مُبَارَکًا، وَاَنتَ خَيرُالمُنزلينَ"

ای زما ربه!

د هغه کور ته برکت واچوه او ته تر ټولو غوره برکت اچونکی یې.

د جومات د لومړی ودانی جوړول:

حضرت محمد (ص) له سهیل او سهل، او د بنونجار له قبیلې وغوښتل چې موربد واخلي ترڅو الته خپل کور او جومات جوړ کړي.

د باوري منابعو له مخې، مورخين په دې موافق دي چې د جومات په لومړی جوړونه کې حضرت محمد (ص) د مهاجرینو او انصارو له نورو سترو صحابه کرامو سره یوځای جوړ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د عبدالله بن عمر رضي الله عنهما له روايت سره چې په صحيح کې محمد بخاري تصريح کړې دی، بيهقي په دې اړه ځانګړې اشاره کوي:

د رسول الله د جومات دېوالونه او بنسټونه يې له خټو وو، چت يې د ونو په ښاخونو پوښل شوی او ستنې يې د کجورو ډډونه وې.

د الاقشري له قوله، د عبدالله عمر د قول پر بنسټ، د جومات ودانۍ په هغه وخت کې درې دروازې درلودې:

- د جومات په سويلي (جنوبي) دېوال کې يوه دروازه،
- د لوېديځ دېوال په شمال کې د "اتکا" په نامه دروازه، چې د باب الرحمه په نوم يادېږي
- او دريمه دروازه د اوسني جبريل دروازه ده، دا د جومات د ختيځ ديوال په مينځ کې شتون(موقعيت) لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نبوي جومات لمړنی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

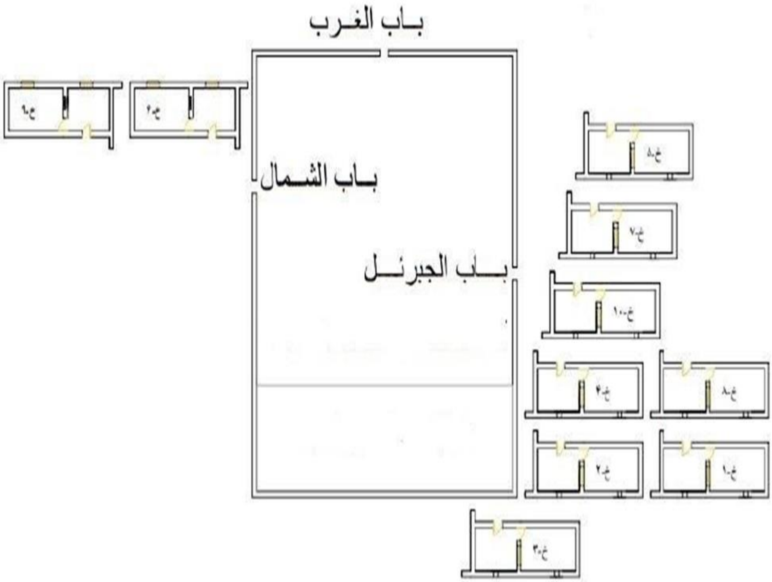

د نبوي جومات لمړني لوی پلان، انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د نبوي جومات انځور، وروسته له لوېدو (انکشاف) څځه

د نبوي جومات اوسنی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د نبوي جومات اوسنی انځور

د نبوي جومات اوسنی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

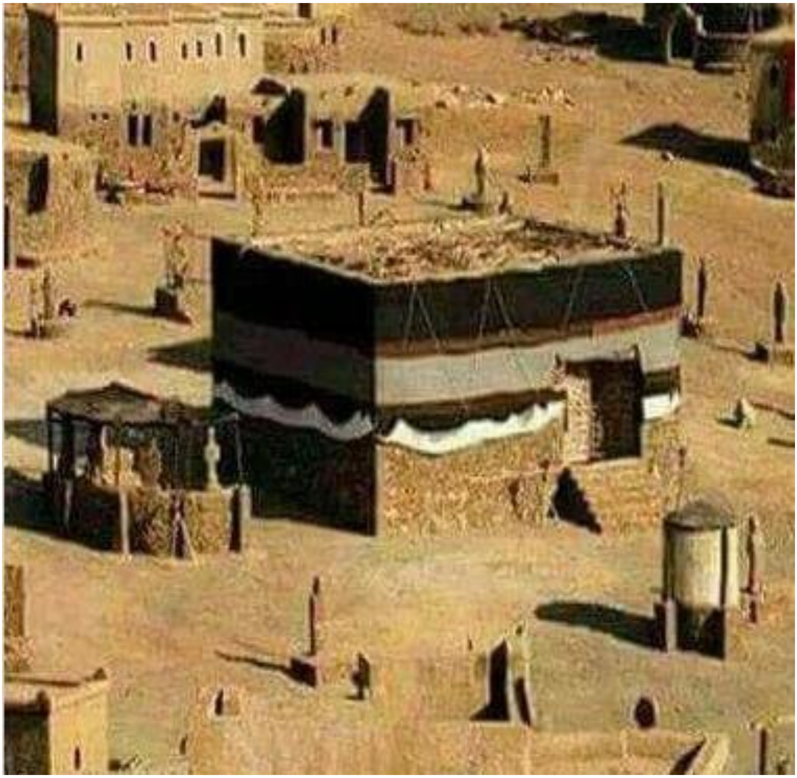

د مکي مکرمي (معظمي) پخوانی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

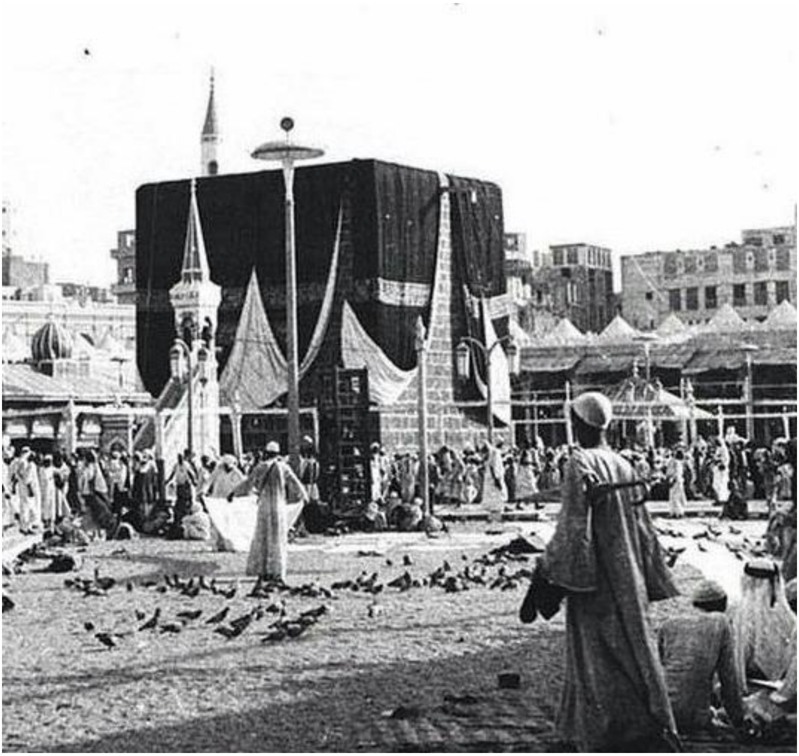

د مکې مکرمې (معظمې) پخوانی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مکې مکرمې (معظمې) اوسنی انځور

د مکېمکرمې (معظمې) اوسنی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نړۍ جوماتونو ته لنډه کتنه او انځورونه

جومات، هر کور يا په اسلام کې د لمانځه خلاص ځای، د مسجد عربي کلمه خدای ته د "سجدې ځای" مانا (معنی) لري او ورته کلمه په دري (فارسي)، اردو او ترکي ژبو کې، کارول کيږي او د جوماتونو دوې اصلي ډولونه توپير کېدی شي:

جامع جومات، يا "اجتماعي جومات"، يوه لوی حکومت (دولت) تر کنټرول لاندې جومات چې، د ټولنې عبادت مرکز او د جمعې د لمانځه ځای دی؛ او کوچني جوماتونه په شخصي توګه په ټولنه کې د مختلفو ډلو له خوا پرمخ وړل کيږي.

لومړني جوماتونه د پيغمبرحضرت محمد صلی الله عليه وسلم د عبادت ځای و.

- په مدينې کې د هغه د کور انګړ ته جوړ شوي وو - او په ساده ډول د ځمکې د سپيڅلي په توګه په نښه شوي، که څه هم په دې ډول جومات کې ډيری معماري بدلونونه شوي، ودانۍ په اصل کې يوه خلاص ځای پاتې دی، په عمومي توګه پوښل (چت) شوی، چې محراب او منبر لري، کله ناکله يوه منار ورسره تړل کيږي.

محراب چې د امام له پاره د لمانځه د ادا کولو ځانګړې شوې نيمه دائره لرونکی ځای دی، قبلې ته اشاره کوي، يعنی د مکې لوري ته.

منبر، د قدمونو په سر کې څوکۍ چې د محراب په ښي خوا کې ايښودل کيږي، د خطيب (واعظ) له خوا د منبر په توګه کارول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د اسلام په لومړیو وختونو کې واکمنانو خپلې ویناوې له منبر څخه کوې، ځینې وختونه د محراب سره نږدې یوه مقصوره، یو بکس یا د لرګیو پرده هم شتون لري، چې په اصل کې د وژونکو (قربانګاه) څخه د عبادت کونکي حاکم ساتلو له پاره ډیزاین شوی.

ختکي یا غالی د جومات په پوړ پوښلي، چېرې چې د لمونځ (د لمانځه) د قطارونو له خوا ترسره کیږي، څوک چې د امام تر لارښوونې لاندې رکوع او سجده کوي.

د نوي جومات انځور په سعودي عربستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوي جومات انځور په جدې (سعودي عربستان) کې

د سمارا يا سمراء جومات او منار انځور په عراق کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د سمارا یا سمراء جومات او منار انځور په عراق کې

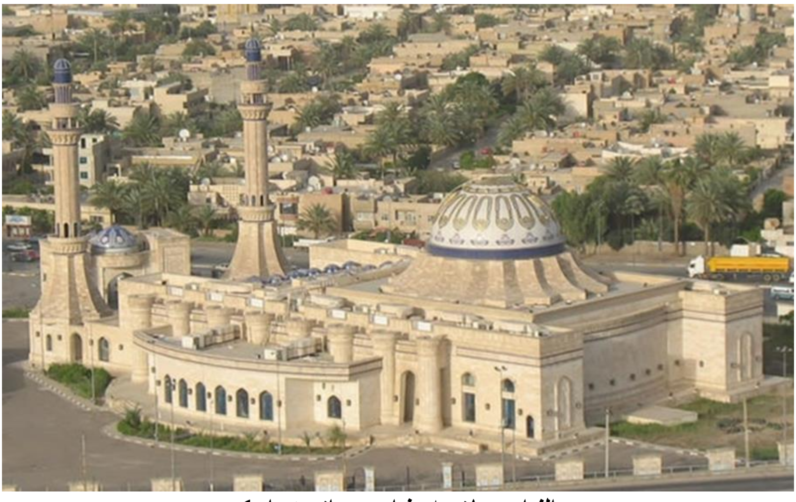

د الندا جومات په بغداد ـ عراق هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د صدیقه فاتمه زهرا جومات انځور په کویټ هېواد کې

د عبدالقادر جومات انځور په الجزایر هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

آبي (آسماني) رنګ جومات انځور په ایریوان ـ ارمنستان هېواد کې

په ډهلي (هندوستان) کې د یوه تاریخي جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په ډهلي (هندوستان) کې د یوه تاریخي جامع جومات انځور

د مکه جومات انځور په حیدر آباد ـ هند هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

په قاهرې(مصر) کې د يوه جامع جومات انځور

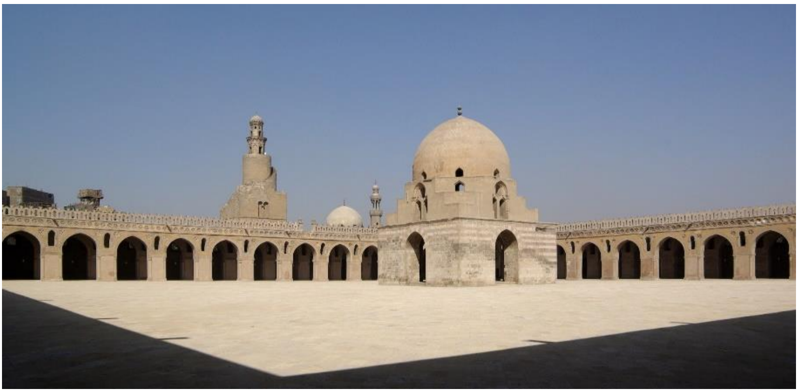

په قاهرې(مصر) کې د يوه جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مصر هېواد کې د الازهر جامع جومات انځور

په مصر هېواد کې د الازهر جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

په قاهرې (مصر هېواد) کې د جامع جومات انځور

د محمد على پاشا جومات په قاهره ـ مصر هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د ابو درویش جومات انځور په جوردان - عمان هېواد کې

د احمد قادروف جومات انځور په گروزني- چچېنیا کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د رایا جومات انځور په تنجونګ پینانګ ـ اندونیزیا هېواد کې

د لوی (بزرګ) جومات انځور په کسیننګ ـ چین هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوولون جومات او اسلامی مرکز په هنگ کانګ ـ چین هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د هوهوت لوی جومات په اننر منګولیا ـ چین هېواد کې

د هوی جومات انځور به ننګسیه ـ چین هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د توکيو جومات انځور په توکيو- جاپان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د لید جامع جومات انځور په شکودېر- البانیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سنت بتربورګ جومات انځور په سنت بتربورګ (لیننګراد) ښار - فدراتیفي روسي هیواد کې

په روسي کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په روسې کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په سمرکند(سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په سمرکند (سمرقند) ازبکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

د امام جومات په اصفهان ـ ایران هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په تونس هېواد کې د جامع جومات انځور

په تونس هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

په الجزاير هېواد کې د جامع جومات انځور

په الجزاير هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په کویټ هېواد کې د جامع جومات انځور

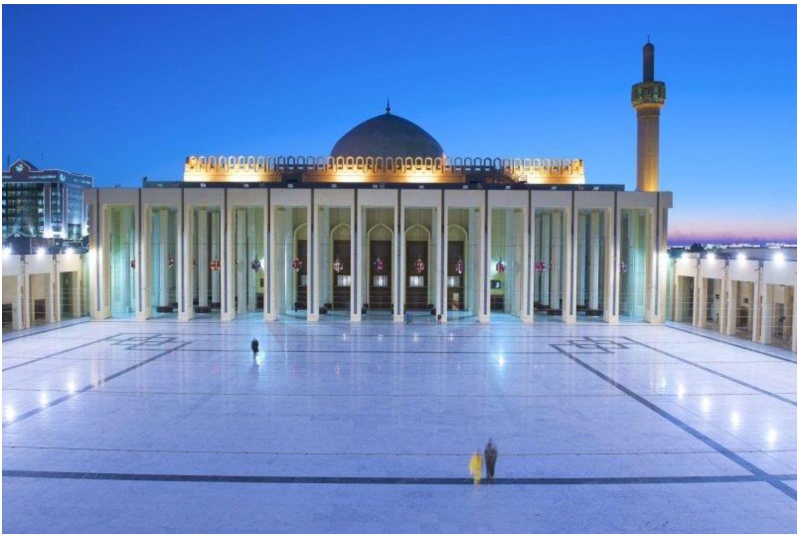

په کویټ هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د الفاتح لوی جومات په مانامـا ـ بحرين هېواد کې

د الفاتح لوی جومات په مانامـا ـ بحرين هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بحرین هېواد کې د جامع جومات انځور

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

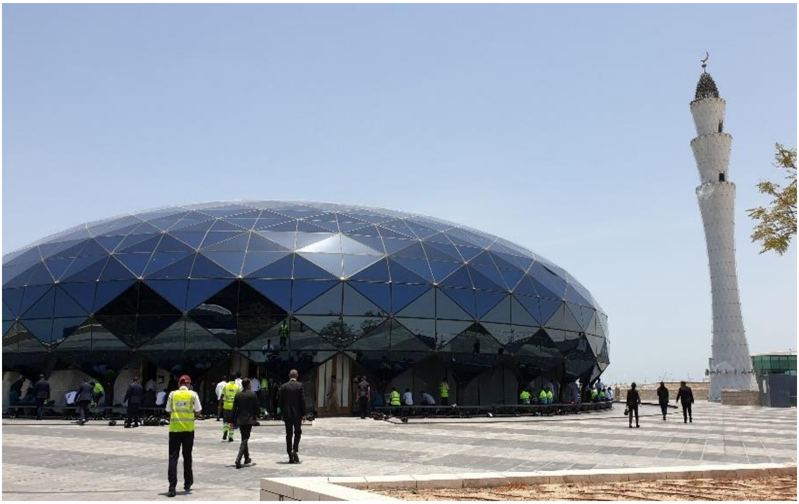

د دوحې هوايي ډګر (په قطر هېواد) کې د جامع جومات انځور

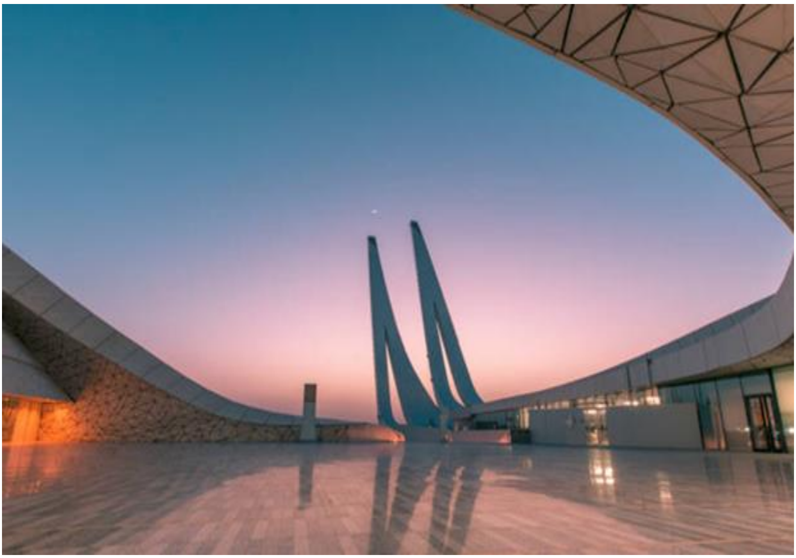

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په قطر هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

فیصل جومات / په اسلام آباد ـ پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

فیصل جومات / په اسلام آباد ـ پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د بادشاهی جومات په لاهور ـ پاکستان هېواد کې

د بادشاهی جومات په لاهور ـ پاکستان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د وزير خان جومات په لاهور ـ پاکستان هېواد کې

په پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

په پاکستان هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د گرين لند جومات په برهنگام ـ انگلستان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

دې پاریس لوی جومات، په پاریس ـ فرانسې هېواد کې

د سلطان قابوس لوی جومات په موسکات ـ عمان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

په ترکي هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د سبانجی مرکز جومات په ادانه ـ ترکي هېواد کې

د سلطان احمد جومات په استانبول ـ ترکي هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

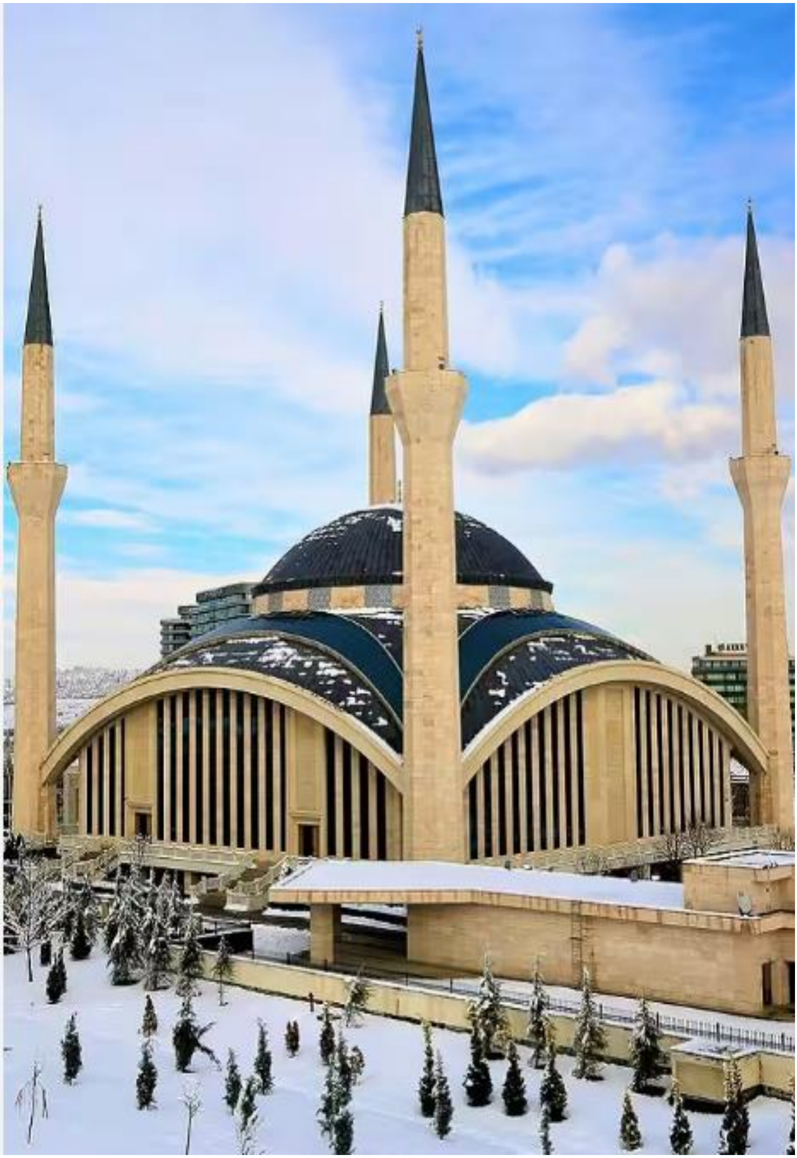

په ترکې هېواد کې د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د الصالح جومات په ثنا ـ یمن هېواد کې

د جومیره لوی جومات په دوبی ـ متحده اماراتو هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شیخ زاهد) د جامع جومات انځور

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شیخ زاهد) د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شيخ زاهد) د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کي د شیخ زاهد) د جامع جومات انځور

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کي د شیخ زاهد) د جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په عربي متحده اماراتو (ابوظبي کې د شیخ زاهد) د جامع جومات انځور

د کولین جومات انځور په جرمني هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د کولین جومات انځور په جرمني هېواد کې

د نور آستانه جومات په آستانه ـ قزاقزستان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د جامیه جومات په ناېیروبي ـ کېنیا هېواد کې

د کرېستال جومات په تېرېنګانو- مالیزیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د کرېستال جومات په تېرېنګانو ـ مالیزیا هېواد کې

د بهاجنګ کوچنګ جومات په سره واک ـ مالیزیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د پوترا جومات په پوتراجايا ـ ماليزيا هېواد کې

د حسن ۲ جومات په کسابلانکا ـ مراکش هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حسن ۲ جومات په کسابلانکا ـ مراکش هېواد کې

د ابوجا ملی جومات په ابوجا ـ نایجریا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د سلطان حاجی حسنال بولکیح جومات په کوتاباتو ښار- فلیپین هېواد کې

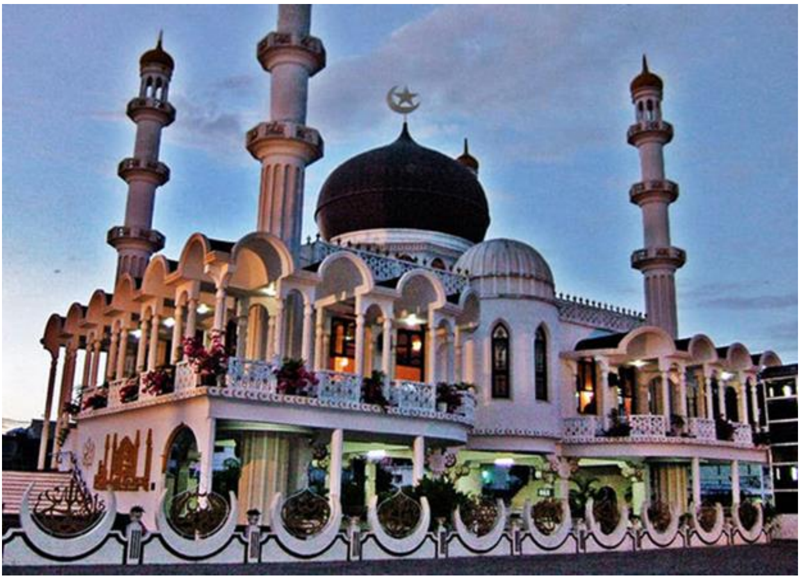

د احمدییا انجومان اشاات اسلام جومات په پرامریبو – سورینامو هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د جامع الافر جومات په کولمبو ـ سیریلانکا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د راک گنبد په زوړ ښار - جوریسلیم کې

د دمشق لوی جومات په دمشق - سوریې هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د دمشق لوی جومات په دمشق ـ سوريې هېواد کې

د اوماييد جومات په دمشق ـ سورې هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د سيول سنترال (مرکزی) جومات په سيول ـ جنوبی کوريا هېواد کې

د لارابانګا جومات په غنا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د جامیا، نایروبی جومات په کنیا هېواد کې

د اعظم دیجن جومات په مالي هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د اعظم ديجن جومات په مالي هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

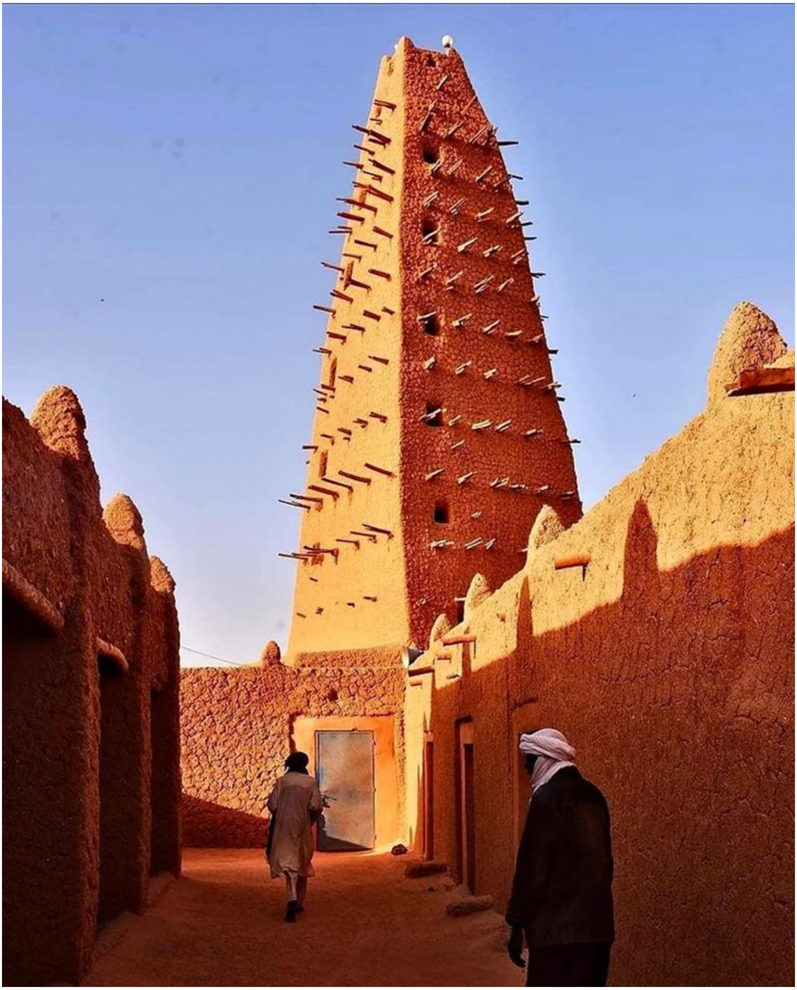

د اعظم دیجن جومات په مالي هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابوجا مرکزی جومات په نیجریه هېواد کې

د تیوان جامع جومات په سینیګال (سنګال) هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتنو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د ام درمان، النیلین جومات په سودان هېواد کې

د ماریې په نامه د افغانانو لمړنی جومات په آسترلیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو بروکن هېل جومات په بروکن هېل ښار - آسترليا هېواد کې

د افغانانو اديلايت جومات په اديلايت ښار ـ آسترليا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د افغانانو ادیلایت جومات په ادیلایت ښار ـ آسترلیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د افغانانو ادیلایت جومات په ادیلایت ښار- آسترلیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په استرلیا کې د یوه جومات انځور

د سن شاین جومات په ویکتوریا ـ آسترلیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلطان عمر السیف الدین جومات په بندر سیری بیګوان - بروني هېواد کې

د سلطان عمر السیف الدین جومات په بندر سیری بیګوان - بروني هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بایتون نور جومات په البېرتا ـ کانادا هېواد کې

په تاجکستان کې د یوه جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په مالیزیا کې د یوه جومات انځور

د ۹۹ گنبدونو جومات انځور په اندونیزیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۹۹ گنبدونو جومات انځور په اندونیزیا هېواد کې

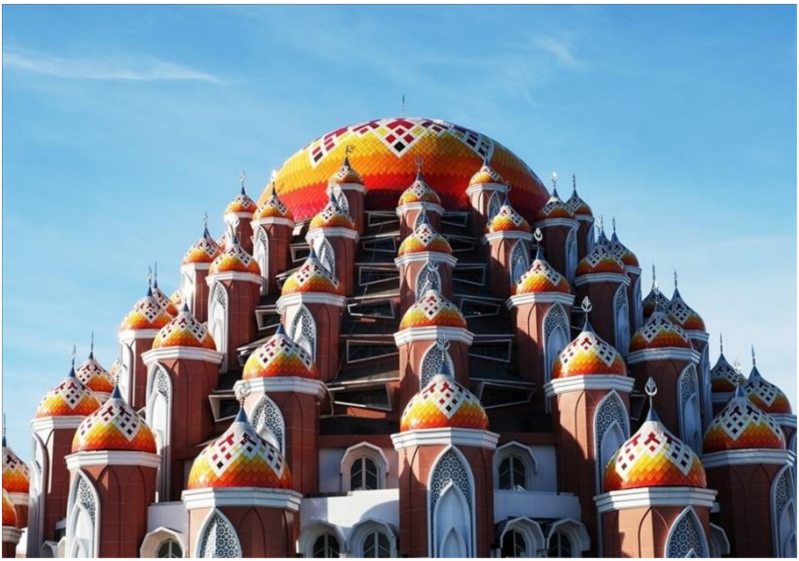

د ۹۹ گنبدونو جومات انځور په اندونیزیا هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په ترکمنستان هېواد کې د یوه جومات انځور

د حضرت عمر (رض) جومات انځور په ترکمنستان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان پخواني جوماتونه

که چېرې مونږ د هېواد پخوانی جوماتونه په ځیر(دقت) سره وګور، په هغو عمومی دروازه (ننوتل) انګړ کوم چې د وانیو سره بند (احاطه) شوی دی تر سترګو کېږی.

د ننوتو په وخت کې مو سترګې د جومات په اصلی ودانې لګېږی او مونږ دې ته اړ باسي چې ژر تر ژره جومات ته ننوځو او د خدای په عبادت او ستاینې پیل کړو.

د جوماتونو ودانی لوی ور لری، کوم چې په دواړو خواوو یې ښکلي منارې لیدل کېږي.

د ودانی ور لیندۍ تر نورو لیندیو خورا اوچته او د لری واټن نه، په سترګو کېږی او مونږ ته لارښوونه کوي، چې دا لوی او یا د ننوتلو، لاره ده.

نورې لیندي د ور د لویې لیندۍ په شان نه دی، بلکی خورا ټیټې او یا په لوړوالي کې کښته دي.

د ودانیو دېوالونه په خورا ښکلو کاشیو(موزایکو) پوښل شوی او منظم (ترتیب) او ښکلي سینګار لری.

په ډېری موزایکو کې د قرانکریم آیتونه هم په سترګو کېږي، همدا راز د موزایکو رنګونه خورا ښکلي او ډېری یې آبی رنګ لورونکی دي.

ځیني جوماتونه خورا تاریخي او تر سلو کلونو ډېر عمر لرونکی دی او داسې ښکاري چې څو ځله بیا رغول شوي او یا څه نا څه ترمیم شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د مساجدو په انګړ کې ونې، ښنه بوټې، ګلونه نه په سترګو کیږي، د د ې موضوع نه داسې ښکاري چې پخوانیو معمارانو نه غوښتل چې د عبادت کوونکو پام هغو ته واړوي، بلکه هغوی تل زیار باسه ترڅو عبادت کونکي د ودانیو لوی والي (عظمت) وګوری او هر څومره ژر چې کولای شي، د خدای کور ته د ننه او خدای پر عبادت پیل کړي.

د جوماتونو د انګړ په غولي (فرش) کې ډبرې (اکثرآ) د هېواد مرمر ډبرې کارول شوی دي، خو په ځینو جوماتونو کې تراسو او کاشی هم په سترګو کیږي.

دا جوماتونه په سیمټریک اصولو(یعنی د مرکز نه په دواړو خواوو په یوې اندازی) ودانی جوړې شوي کومې چې د خدای په پیدایښت (خلقت) ژوندیو موجوداتو کې هم تر سترګو او له هغه نه یې الهام اخیستی وي.

پخواني معماران پوهېدل چې ونې غټېږی (لوېږی) بیا وروسته د ودانیو مخه نیسي، کوم چې باید د هغه ښایست له ورایه (له لرې) ولیدل شي او خلک د هماغه ځایه یا له ورایه د خپل ورځني سوچونه پریږدي او د خپل خدای په سوچ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

د هرات و لایت جامع جومات انځور

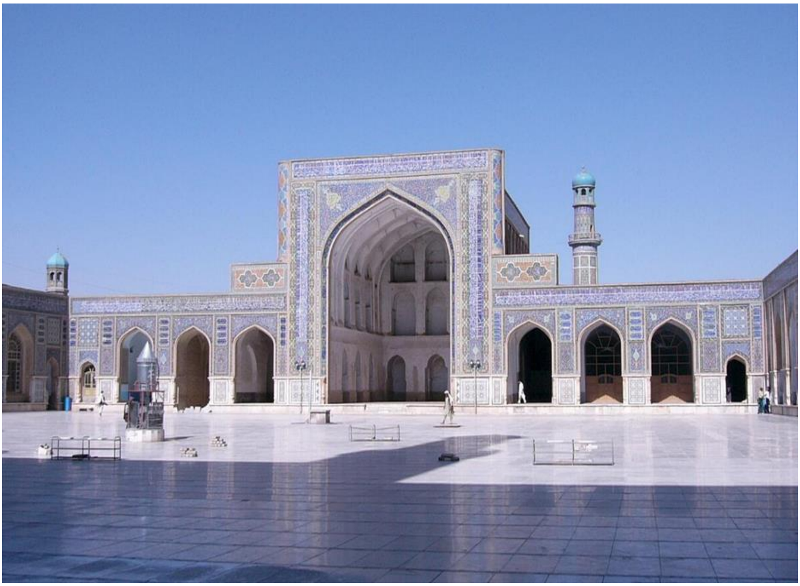

د هرات و لایت جامع جومات انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د روضې جومات انځور په مزار شریف ښار کې

د روضې جومات انځور په مزار شریف ښار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت زید بن ثابت جومات انځور/ د کابل ښار څلورمې حوزې ته څېرمه د مارکیت (څلورمې حوزې) په څلورلارې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت زید بن ثابت جومات انځور/ د کابل ښار څلورمې حوزي ته څېرمه د مارکیت (څلورمې حوزې) په څلورلاري کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان پخواني جوماتونه او د هغه په انګړونو کې د ونو او بوټو کارونه

دا یوه بله او نوې ستونزه ده چې د ځینو پخوانیو جوماتونو په غولي (فرش) کې نوې مفکورې پلې شوې او جوماتونه یې پارکونو او یا تاریخي مقبرو ته ورته کړي دي.

د جوماتونو په انګړ کې یې حوضونه جوړ کړي، ونې کېنولی، ګلانو بوټي یې ایخښي، سبزې او چمنونو کرلي او هغه یې د تاج محل مانۍ چې په هند هېواد، اوتار پرادش ایالت، آګره یا آګرا ښار کې شتون لري ورته کړي دي، د جوماتو دروازی بندی او یواځې د کومې جنازې لمونځ په کې اداکیږی او بس.

د عید ګاه جامع جومات انځور، وروسته له بیا رغونې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغا نستان نوي جوماتونه

د هېواد په نویو جوماتونو کې د ونو، بوټو او ګلانو کارونه هم په ډيزاين او هم د سیمي له خلکو له خوا، خورا رواج شوې او هر څوک کوښښ کوی چې په خپلو جوماتونو کې ډېرې ونې، بوټې او ګلان وکاروي، او دا کار د دوی له پاره په یوې سیالۍ اوښتې (بدله شوې) ده.

که چېرې مونږ په دې اړه دینی علماوو نه پوښتنه وکړو، هغوی په دې هکله وایی چې:

دا کار مکروه ده.

د دې له پاره چې د لوستونکو قناعت حاصل شي، ښه به وي چې ونو، بوټو او ګلانو په کرني، ګټو او زیانونو سره له منطق او خپل لید په هکله رڼا واچوو او بیا اړینه لاندی یوځای (ضمیمه) شوې فتوا هم ولولو.

د حاجي عبدالرحمن جامع جومات انځور، په زرنګار پارک کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملا محمد عمر (رح) جامع جومات انځور ،د وزیر اکبر خان دغونډۍ د پاسه

د خالد بن ولید جامع جومات انځور، په تایمنۍ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور، په درېيم مکرويانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېيم مكروريانو كي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په دریيم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په درېيم مکروريانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات د لوحې انځور/ په دريیم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات د لوحې انځور/ په دریيم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت نعمان بن ثابت جامع جومات انځور/ په دریېم مکرویانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

استفتاء

جناب محترم مفتي صاحب

السلام عليكم ورحمت الله وبركاته

څه وايي علماء كرام او مفتيان عظام دشرع متين په دې مسئله کې چې آيا په مسجد کې د ونو کرل جائز دي او که نه؟

اجركم على الله

مستفتي: انجينيرحشمت خان كابل

الجواب باسم ملهم الصواب

د ونو کرل په مسجد کې د احنافو علماء كرام وايي ونې کرل په مسجد کې په لاندې څو وجو باندې جائز دي

۱) د عامو خلکو د سيوري لپاره وي

۲) په مونځ كوونكو باندې مسجد نه تنگوي

۳) د صفونو په مينځ کې فاصله هم نه راولي

٤) د مسجد ځمکه نمناکه وي

۵) مشابهت يې د يهودو له عبادتگاه سره نه راځي

په پورتنيو يادو صورتونو کې د ونو کرل جائز دي

او که لاندې څو وجې موجود شي بيا د ونو کرل په مسجد کې جائز نه دي

۱) که په مونځ كوونكو باندې مسجد تنگوي

۲) د صفونو په مينځ کې فاصله راولي

۳) د شخصي گټو لپاره وي

٤) مشابهت يې د يهودو له عبادتگاه سره راځي بيا په مسجد کې ونې کرل جائز نه دي دا مسئله يې په الموسوعة الفقهية کې په داسې عبارت سره بيان کړې ده:

وَقَال الْحَنَفِيَّةُ: إِنْ كَانَ لِنَفْعِ النَّاسِ بِظِلِّهِ، وَلاَ يُضَيِّقُ عَلَى النَّاسِ، وَلاَ يُفَرِّقُ الصُّفُوفَ، لاَ بَأْسَ بِهِ، وَإِنْ كَانَ لِنَفْعِ نَفْسِهِ بِوَرَقَةٍ أَوْ ثَمَرَةٍ، أَوْ يُفَرِّقُ الصُّفُوفَ، أَوْ كَانَ فِي مَوْضِعٍ تَقَعُ بِهِ الْمُشَابَهَةُ بَيْنَ الْبِيعَةِ وَالْمَسْجِدِ، يُكْرَهُ. الموسوعة الفقهية الكويتيةج ٣١ص١٧٨

دا مسئله حضرت علامه ابن عابدين، محمد أمين بن عمر بن عبد العزيز عابدين الدمشقي الحنفي (المتوفى: ١٢٥٢هـ)په رد المحتار على الدر المختار کې هم بيان کړې ده عبارت يې داسې ده:

قَالَ فِي الْخُلَاصَةِ: غَرْسُ الْأَشْجَارِ فِي الْمَسْجِدِ لَا بَأْسَ بِهِ إذَا كَانَ فِيهِ نَفْعٌ لِلْمَسْجِدِ، بِأَنْ كَانَ الْمَسْجِدُ ذَا نَزٍّ وَالْأُسْطُوَانَاتُ لَا تَسْتَقِرُّ بِدُونِهَا وَبِدُونِ هَذَا لَا يَجُوزُ. اهـ. وَفِي الْهِنْدِيَّةِ عَنْ الْغَرَائِبِ: إنْ كَانَ لِنَفْعِ النَّاسِ بِظِلِّهِ، وَلَا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يُضَيِّقُ عَلَى النَّاسِ، وَلَا يُفَرِّقُ الصُّفُوفَ لَا بَأْسَ بِهِ، وَإِنْ كَانَ لِنَفْعِ نَفْسِهِ بِوَرَقِهِ أَوْ ثَمَرِهِ أَوْ يُفَرِّقُ الصُّفُوفَ، أَوْ كَانَ فِي مَوْضِعٍ تَقَعُ بِهِ الْمُشَابَهَةُ بَيْنَ الْبِيعَةِ وَالْمَسْجِدِ يُكْرَهُ. اهـ.
هَذَا، وَقَدْ رَأَيْت رِسَالَةً لِلْعَلَّامَةِ ابْنِ أَمِيرِ حَاجٍّ بِخَطِّهِ مُتَعَلِّقَةً بِغِرَاسِ الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى رَدَّ فِيهَا عَلَى مَنْ أَفْتَى بِجَوَازِهِ فِيهِ، أَخْذًا مِنْ قَوْلِهِمْ: لَوْ غَرَسَ شَجَرَةً لِلْمَسْجِدِ فَثَمَرَتُهَا لِلْمَسْجِدِ، فَرَدَّ عَلَيْهِ بِأَنَّهُ لَا يَلْزَمُ مِنْ ذَلِكَ حِلُّ الْغَرْسِ إلَّا لِلْعُذْرِ الْمَذْكُورِ لِأَنَّ فِيهِ شَغْلَ مَا أُعِدَّ لِلصَّلَاةِ وَنَحْوِهَا، وَإِنْ كَانَ الْمَسْجِدُ وَاسِعًا أَوْ كَانَ فِي الْغَرْسِ نَفْعٌ بِثَمَرَتِهِ، وَإِلَّا لَزِمَ إيجَارُ قِطْعَةٍ مِنْهُ، وَلَا يَجُوزُ إبْقَاؤُهُ أَيْضًا، لِقَوْلِهِ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - «لَيْسَ لِعِرْقِ ظَالِمٍ حَقٌّ» لِأَنَّ الظُّلْمَ وَضْعُ الشَّيْءِ فِي غَيْرِ مَحَلِّهِ، وَهَذَا كَذَلِكَ إلَخْ مَا أَطَالَ بِهِ.رد المحتار على الدر المختار ج١ص ٦٦١/الناشر: دار الفكر-بيروت/الطبعة: الثانية، ١٤١٢هـ

دا مسئله حضرت علامه كمال الدين محمد بن عبد الواحد السيواسي المعروف بابن الهمام (المتوفى: ٨٦١هـ) فتح القديركي داسي بيان كړي ده چي عبارت يي داسي ده : وَلَا يَجُوزُ غَرْسُ الْأَشْجَارِ فِيهِ إلَّا إنْ كَانَ ذَا نَزٍّ وَالْأُسْطُوَانَاتُ لَا تَسْتَقِرُّ بِهِ فَيَجُوزُ لِتَشْرَبَ ذَلِكَ الْمَاءَ فَيَحْصُلَ بِهَا النَّفْعُ/فتح القدير ج١ص ٤٢١/الناشر: دار الفكر/الطبعة: بدون طبعة وبدون تاريخ

په الموسوعة الفقهية كي په بل ځاى كي وايي: غَرْسُ الشَّجَرِ فِي الْمَسْجِدِ وَالزَّرْعُ فِيهِ وَحَفْرُ بِئْرٍ فِيهِ :ذَهَبَ الْحَنَفِيَّةُ إِلَى أَنَّهُ لاَ يَجُوزُ غَرْسُ الأَشْجَارِ فِي الْمَسْجِدِ إِلاَّ إِذَا كَانَ ذَا نَزٍّ، وَالأُسْطُوَانَاتُ لاَ تَسْتَقِرُّ بِهِ، فَيَجُوزُ لِتَشْرَبَ ذَلِكَ الْمَاءَ فَيَحْصُل بِهَا النَّفْعُ..... وَقَال الرَّافِعِيُّ فِي كِتَابِ الْوَقْفِ: وَلاَ يَنْبَغِي أَنْ يُغْرَسَ فِي الْمَسْجِدِ شَجَرٌ لأِنَّهُ يَمْنَعُ الْمُصَلِّينَ، قَال فِي الرَّوْضَةِ فِي بَابِ السَّجَدَاتِ: فَإِنْ غُرِسَ قَلَعَهُ الإِمَامُ، وَقَال الْقَاضِي حُسَيْنٌ فِي تَعْلِيقِهِ فِي الصَّلاَةِ: لاَ يَجُوزُ الْغَرْسُ فِي الْمَسْجِدِ وَلاَ الْحَفْرُ فِيهِ؛ لأِنَّ ذَلِكَ مِمَّا يَشْغَل الْمُصَلِّيَ. الموسوعة الفقهية الكويتية ج٣٧ص٢٢٦

الجواب صحيح

مفتي :ضياألرحمن فاروقي الحنفي

١٤٠٢/١٢/٧هـش

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ونو، بوټو او ګلانو کرنې ګټې او زیانونه، په جوماتونو کې

الف. ګټې:

۱. ونې، بوټي او ګلان د اکسیجن تولید سرچینه ده او کولای شی کاربن دای اکساید جذب او آکسیجن تولید کړي.

۲. ونې، بوټي او ګلان د ښایست او ښکلا سبب ګرځي.

۳. ونې، بوټي او ګلان سیوری رامنځ ته کوی، خلک کولای شي ترې ګټه پورته کړي.

ب. نقصان (ضرر):

۱. په پخوانیو جوماتونو کې ونې نه وې او نبوی جومات کې هم کوم وخت چې ځمکه د جومات جوړولو د پار واخیستل شوه په هغې ځمکه کې کندې(چقري)، د خرما ونې او قبرونه وو.
د حضرت محمد (ص) په لارښونه کندې ډکې، قبرونه لرې او د خرما ونې پرېکې شوې.

۲. جومات د خدای کور او مسلمانان کوښښ کوي چې دا ودانۍ تر نورو ښکلې، اوچته او هرې خوا نه، د لید وړ وي.

۳. ونې کولای شی د جوماتونو لید ته زیان(نقصان) ورسوي او جومات د خلکو د لید نه پټ کړي د نموني په توګه دي پورتني انځورونه (د حضرت نعمان بن ثابت جومات په درېیم مکرویانو کې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

په ځیر سره وکتل شي، نو په ستونځو سره به د جومات موقعیت پیدا شي.

۴. د ونو د لوی والي په وخت کې سیمې خلک دې ته اړ کېږي چې اضافي لوحې د سړکونو تر غاړې او هم د سړک په منځ کې بندې کړي، دا لوحې د ځو ورځو له پاره وي او وروسته د بادونو د لګید، لمر وړانګو، بارانو او واورو په وریدو سره له منځه ځي، چې دا کار د یوې خوا بې ځایه مصرف او له بلې خوا د جومات په شتون کې خبرې پیدا کوي.

۵. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته هڅوي تر څو د جومات ته د ننوتو مخکې شاو او خوا وګرځې او انځورونه واخلي.

۶. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته هڅوی چې جومات ودانۍ ته وروسته لاړ او ځینې کسانو ته دا زمینه مساعده تر څو د ونو لاندې خوب، کیني، غیبت وکړی او حتی تر دې پورې چې د لډو ګیم په موبایل (غوږکي) کې و وهي.

۷. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی تر څو په جوماتونو کې د اوبو مصرف ډېر او په وچکالی کې، ونډه واخلي.

۸. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلکو لید د جومات ودانۍ نه لرې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې د خدای ذکر موده لنډوي او خلک وروسته د ونو، بوټو او ګلانو لیدو نه ودانۍ ته ننوځي.

۱۰. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې د جومات ودانۍ په جذابیت (کشش) او لید کې منفي اغېزې کوي.

۱۱. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی تر څو هغه هره ورځ او یا هم په ورځ کې دوې ځله پاک او جاړو کړي.

۱۲. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی تر څو د الوتونکو ننداره او غږ واوري.

۱۳. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسي تر څو راز، راز سرې (پارو) ا ستعمال کړي، چې ځینې یې ډیر بد بوی هم لري.

۱۴. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی چې یوه کس د بنوال په توګه مقرر او هغه ته تنخوا ورکړي د اوبو پمپ، پلاستیکي پایپونه او نور اړین وسایل واخلي.

۱۵. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی چې د وسایلو ساتنې د پاره یوه اضافې او جلا کوټه جوړه کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی تر څو د بڼوال د اوسېدو له پاره هم، خونه جوړه کړي.

۱۷. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک دې ته اړ باسی چې خپل اوزګار وخت الته تېر کړي.

۱۸. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې خلک د غیر ضروری او غیبت خبرو ته لاره اواره کوي.

۱۹. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې طبعي رڼا کموی (لږوی) اوتیاره کوي.

۲۰. د ونو، بوټو او ګلانو شتون د جومات په انګړ کې د لمر مخه نیسي، کوم چې د وخت پېژندني او د جومات فرش، توشکو او نورو شیانو د لمر ورکولو له پاره، کار اخیستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

سرچینه:

۱.
%۸AC%D%۸D%۳B%۸D%۸۵%۹https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
۸A%۸D%۸A%۸D%۸۲%۹AF_%D

۲. ځیني انځورونه د ګوګل له سایټ څخه.

۳. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. (میاشت سلواغه - کال ۱۴۰۲)، د اسلامي معماری پیل، د لاجواب مطبعه، کابل، افغانستان.

٤. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. معماری افغانستان، سال ۱۳۹۳ خورشیدی، انتشارات لاجورد، کارته سخی روبروی دروازه فاکولته انجینری کابل.

۵. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. (میاشت لړم - کال ۱۴۰۳)، په اسلامی نظام کې ودانیز پر مختګ، د کیهان مطبعه، اوایې (هوایې) ډګر واټ، کابل، افغانستان.

۶. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. موډرنه (ماډرنه) جوماتونه (پخوا او نن)، (میاشت زمری - کال ۱۴۰۱) د کیهان مطبعه، اوایې (هوایې) ډګر واټ، کابل، افغانستان.

۷. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. اطلاعات، اصول و قواعد طراحې (بخش مساجد)، (ماه میزان - سال ۱۴۰۱ خورشیدی)، مطبعه لاجواب، کابل، افغانستان.

۸. حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس. بنیانگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا (ماه عقرب - سال ۱۴۰۰ خورشیدی)، مطبعه کیهان ، جاده میدان هوایی، کابل، افغانستان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د چاپ شویو کتابونو لیست

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلایې (برای اساتید انستیتوت های تخنیکې و ساختمانی افغانستان)
٤. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
٥. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
٦. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهرو)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندی اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱٤. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱٥. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱٦. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره
....

۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۹. منار جام – الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲٤. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲٥. چېر ته چې قانون نه شته (ګډوډي د افغانستان په معمارۍ کې)
۲٦. مډرنه جوما تونه ,, پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه – مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکي - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
(تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی تخنیک کابل)
۳٤. ۴۰- چهل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

....

۳۵. مجنون او ګلچین (پښتو ناول)
۳۶. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم (جلد اول)
۳۹. برف ها آب میشود
۴۰. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بوډا ښکاري (پښتو ناول)
۴۳. د اسلامي معمارۍ پيل
۴۴. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۵. حیوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم (جلد دوم)
۴۷. د شپېلۍ مینه (مه ینه) په کچه ګړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلۍ مینه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو بڼونه او پارکونو معماري
۵۱. د یوې ښونکې مینان په یوه ټولګي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده ګړي ماما مینه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختګ
۵۴. شپنه ادې (پښتو ناول)
۵۵. بې زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د مینې تاو (پښتو ناول)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥٧. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوي او ګړندی کړنلاره د معمارانو او انجينيرانو(انجينرانو) له پاره
٥٨. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم (جلد سوم)
٥٩. سيدو او عيدو - د کوشنيوالي خواره ملګري (پښتو ناول)
٦٠. د يوې مياشتې **ناوې** (پښتو ناول)
٦١. دخاځکو هار (د يوه سړی لنډې کيسې)
٦٢. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانۍ)
٦٣. کوشنۍ سوداګره (پښتو ناول)
٦٤. د کابل ښار معماري - بي بي مهرو
٦٥. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
٦٦. ډارونکی سېلاب (پښتو ناول)
٦٧. خواريکښ قاضي (پښتو ناول)
٦٨. د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانيو جوماتونو توپير، د نن سره
....

د کار لاندې کتابونو لېست

١. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم (جلد چهارم)
٢. د خاورو لاندې ښار
٣. ليونی لېوه
٤. سپين کارغه
٥. سور تنور
٦. خړه بيزو
٧. بندي مرغه
٨. توده برېستن
٩. بې وخته باران
١٠. د ژوند پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوانیو جوماتونو توپیر، د نن سره

....

د امکان او وخت په صورت کې

١. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
٢. تاریخ معماری افغانستان
٣. حویلی های آسمان خراش
٤. ارتباط گذ شته، حال و آینده در معماری
٥. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
٦. شیطان چراغ
٧. خاطره ها

(c) ketabton.com: The Digital Library

The difference between old mosques and today

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar

Date: December - Janury /2026

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library